

ЗАТВЕРДЖЕНО

Розпорядження голови
обласної державної адміністрації

25.09.2017

№ 507

СТРАТЕГІЯ

забезпечення сталої відповіді на епідемії туберкульозу, в тому числі хіміорезистентного, та ВІЛ-інфекції/СНІДу на період до 2020 року в Запорізькій області.

I. Проблема, яка потребує розв'язання

За результатами проведених протягом останніх 5-ти років протитуберкульозних заходів, епідемічна ситуація з туберкульозу в області декілька поліпшилася.

На 5,6 %, або з 64,4 на 100 тисяч населення у 2012 році до 60,8 на 100 тисяч населення у 2016 році, знизився показник захворюваності на всі форми активного туберкульозу. Показник захворюваності на деструктивні форми туберкульозу знизився на 7,5 %, або з 30,5 на 100 тисяч населення у 2012 році до 28,2 на 100 тисяч населення у 2016 році.

У зв'язку з покращенням лабораторного обстеження хворих, яке стало можливим після оснащення бактеріологічної лабораторії новітнім обладнанням, відбулося зростання показника виявляємості бактеріовиділення у хворих на туберкульоз. У 2016 році показник виявляємості бактеріовиділення у хворих на туберкульоз склав 68 % (2012 рік - 51,4 %).

Показник смертності від усіх форм туберкульозу зменшився на 16,8 %, або з 16,5 на 100 тисяч населення у 2012 році до 13,7 на 100 тисяч населення у 2016 році. Протягом звітнього періоду показник смертності від ко-інфекції ТБ/ВІЛ зменшився на 27 %, або з 3,7 на 100 тисяч населення у 2012 році до 2,7 на 100 тисяч населення за 2016 рік.

Ефективність виявлення бактеріальних форм туберкульозу легень методом мікроскопії мокротиння в закладах первинної медико-санітарної допомоги загальної лікувальної мережі зросла з 3,2 % у 2012 році до 5,0 % за 2016 рік.

Ефективність лікування нових випадків чутливого туберкульозу у 2012 році становила 77,6 %, у 2016 році - 73,5%; рецидивів – 62,5 % та 76,0 % відповідно. Ефективність лікування мультирезистентного туберкульозу у 2012 році склала 39,5 %, у 2016 році - 41,7 %.

На цей час ситуація, що склалася з епідемією ВІЛ-інфекції у регіоні, має такі характеристики: стабілізація епідемії, поширення інфекції серед груп найвищого ризику щодо інфікування ВІЛ, зміна основних шляхів передачі ВІЛ-

інфекції з переважним ураженням осіб працездатного віку. Лише кожна друга ВІЛ-інфікована особа знає свій позитивний ВІЛ-статус і звертається до закладу охорони здоров'я; лише 30 відсотків людей, які живуть з ВІЛ, отримують антиретровірусне лікування; на цей час реєструються випадки передачі ВІЛ-інфекції від матері до дитини, особливо серед вагітних жінок із груп ризику; залишається високим рівень поширення ВІЛ-інфекції серед споживачів ін'єкційних наркотиків; високим є також відсоток позитивних результатів на тестування ВІЛ-інфекції серед донорів крові, насамперед первинних; більшої значущості у розвитку епідемії ВІЛ-інфекції в Україні набуває група чоловіків, які мають секс із чоловіками.

Серед негативних тенденцій набирають надзвичайну актуальність захворюваність на ко-інфекцію ТБ/ВІЛ та хіміорезистентний туберкульоз. Так, показник захворюваності на ко-інфекцію збільшився на 18,4 %, або з 7,6 на 100 тисяч населення у 2012 році до 9,0 на 100 тисяч населення у 2016 році. Показник захворюваності на хіміорезистентний туберкульоз збільшився у 2,2 рази, або з 10,8 на 100 тисяч населення у 2012 році до 24,1 на 100 тисяч населення за 2016 рік.

Особливо загрозливим є несвоєчасне звернення хворих по медичну допомогу, пізні виявлення хвороби та хворих з ко-інфекцією (туберкульозом/ВІЛ-інфекцією/СНІДом).

З огляду на зазначене існує необхідність перегляду та зміни підходів до організації, планування і фінансування програм протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу відповідно до нових глобальних стратегій та керівних документів Всесвітньої організації охорони здоров'я та Об'єднаної програми ООН з ВІЛ/СНІДу щодо прискорення відповіді для зупинення епідемій, забезпечення фінансування за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також удосконалення стратегії залучення міжнародної технічної допомоги.

II. Мета і строки реалізації Стратегії

Метою Стратегії сталої відповіді на епідемії туберкульозу, в тому числі хіміорезистентного, та ВІЛ-інфекції/СНІДу на період до 2020 року в Запорізькій області (далі – Стратегії) є посилення спроможності ефективного впровадження пріоритетних заходів для подолання епідемій туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу без припинення здійснення таких заходів чи погіршення якості їх виконання в умовах поступового переходу з 2017 року від фінансування за рахунок коштів донорів (переважно за рахунок коштів Глобального фонду) до фінансування за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів.

III. Основні напрями і шляхи реалізації Стратегії

Посилення управління у сфері виконання обласних програм протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу шляхом:

включення показника ефективності заходів протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу до переліку показників соціально-економічного розвитку регіонів області;

забезпечення ефективної міжвідомчої та міжсекторальної координації виконання програм та заходів протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу в рамках ефективної роботи координаційної ради з питань протидії соціальним хворобам при Запорізькій облдержадміністрації.

Зниження рівня стигматизації і дискримінації у сфері надання послуг хворим на туберкульоз, людям, які живуть з ВІЛ, представникам груп підвищеного ризику захворювання на туберкульоз та інфікування ВІЛ з метою протидії поширенню туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу шляхом:

розроблення і впровадження плану заходів щодо зниження рівня стигматизації і дискримінації хворих на туберкульоз, людей, які живуть з ВІЛ, представників груп підвищеного ризику захворювання на туберкульоз та інфікування ВІЛ (зокрема, передбачивши проведення інформаційних кампаній, навчання для надавачів послуг, розроблення інформаційно-навчальної літератури);

забезпечення моніторингу дотримання прав пацієнтів та реагування на випадки стигматизації і дискримінації у сфері надання послуг хворим на туберкульоз, людям, які живуть з ВІЛ, представникам груп підвищеного ризику захворювання на туберкульоз та інфікування ВІЛ.

Реформування та оптимізація системи протитуберкульозної медичної допомоги населенню для підвищення ефективності державних витрат шляхом:

розроблення і затвердження Стратегії розвитку системи протитуберкульозної медичної допомоги населенню з урахуванням стану формування системи охорони громадського здоров'я, децентралізації, реформи системи охорони здоров'я та фінансування сфери охорони здоров'я з використанням досвіду та ресурсів міжрегіональних тренінгових центрів з питань ВІЛ-інфекції/СНІДу;

впровадження моделі надання допомоги пацієнтові, орієнтованої на лікування всіх випадків туберкульозу, включаючи мультирезистентний туберкульоз, у стаціонарних умовах - за наявності в нього бактеріовиділення, в амбулаторних умовах, оптимізацію протитуберкульозних закладів та їх кадрових ресурсів;

підвищення рівня прозорості обміну інформацією про результати діяльності партнерських громадських об'єднань та органів влади шляхом удосконалення наявних механізмів обміну інформацією про програми і проекти протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу і сприяння поширенню інформації щодо результатів їх виконання серед представників органів влади, громадських об'єднань, міжнародних партнерів, донорських структур, які долучаються до виконання та/або фінансування таких програм та проектів.

IV. Фінансування заходів протидії соціально небезпечним захворюванням

За зазначеним напрямом необхідно виконати такі основні завдання:

збільшення обсягу фінансування заходів протидії соціально небезпечним захворюванням та підвищення ефективності поточних витрат шляхом:

визначення принципів та методології ефективного розподілу ресурсів на здійснення заходів з протидії соціально небезпечним захворюванням, що дасть можливість компенсувати фінансування Глобального фонду, кошти інших донорів;

застосовування під час бюджетного планування та підготовки бюджетних прогнозів на регіональному рівні принципів та методології ефективного розподілу ресурсів на здійснення заходів протидії соціально небезпечним захворюванням;

проведення аналізу формули розрахунку медичної субвенції для виділення цільових коштів, спрямованих на протидію поширенню соціально небезпечних захворювань, зокрема туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу, виконання програм замісної підтримувальної терапії з урахуванням епідемічної ситуації та рівня поширеності зазначених захворювань;

забезпечення пріоритетного планування централізованої закупівлі антиретровірусних та протитуберкульозних препаратів, препаратів замісної підтримувальної терапії за відповідною бюджетною програмою в межах наявних ресурсів;

посилення взаємодії Департаментів: охорони здоров'я; соціального захисту населення; освіти і науки, Управління молоді, фізичної культури та спорту облдержадміністрації, територіального медичного об'єднання Міністерства внутрішніх справ України Запорізької області, установ виконання покарань Південно-Східного межрегіонального управління з питань виконання кримінальних покарань та пробації Міністерства юстиції України, у сфері протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу шляхом:

проведення аналізу відомчих і міжвідомчих нормативних актів щодо стану забезпечення безперервності надання медичної допомоги, соціальних та інших послуг для сімей та осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, спричинених захворюваннями на туберкульоз та ВІЛ-інфекцію/СНІД, належать до груп підвищеного ризику захворювання на туберкульоз та інфікування ВІЛ;

підготовки пропозицій і рекомендацій щодо порядку організації взаємодії різних суб'єктів у наданні медичної допомоги, соціальних та інших послуг для сімей та осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, спричинених захворюваннями на туберкульоз та ВІЛ-інфекцію/СНІД, належать до груп підвищеного ризику захворювання на туберкульоз та інфікування ВІЛ, з урахуванням процесу децентралізації.

V. Удосконалення процесу організації та надання медичної допомоги і соціальних послуг

За зазначеним напрямом необхідно виконати такі основні завдання:

впровадження ефективного механізму планування, закупівлі та надання соціальних послуг з профілактики туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу, догляду і супроводу/патронажу сімей та осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, спричинених захворюваннями на туберкульоз та ВІЛ-інфекцію/СНІД, належать до груп підвищеного ризику захворювання на туберкульоз та інфікування ВІЛ, шляхом забезпечення:

збору, узагальнення інформації та визначення пріоритетів щодо потреб населення у соціальних послугах з профілактики туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу, догляду і супроводу/патронажу сімей та осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, спричинених захворюваннями на туберкульоз та ВІЛ-інфекцію/СНІД, належать до груп підвищеного ризику захворювання на туберкульоз та інфікування ВІЛ;

планування і закупівлі за кошти місцевих бюджетів соціальних послуг з профілактики туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу, догляду та супроводу/патронажу сімей та осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, спричинених захворюваннями на туберкульоз та ВІЛ-інфекцію/СНІД, належать до груп підвищеного ризику захворювання на туберкульоз та інфікування ВІЛ;

оптимізацію клінічних протоколів для забезпечення якості та безперервності надання медичної допомоги шляхом:

перегляду та оновлення медико-технологічної документації щодо здійснення заходів з профілактики, діагностики, лікування ВІЛ-інфекції/СНІДу, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД осіб відповідно до міжнародних стандартів;

оновлення і впровадження медико-технологічної документації з надання протитуберкульозної медичної допомоги відповідно до міжнародних стандартів щодо забезпечення доступності діагностичних інструментів, застосування належних режимів лікування (включаючи використання нових коротких схем лікування мультирезистентного туберкульозу), а також профілактичного лікування з дотриманням науково обґрунтованих доз препаратів і тривалості режиму лікування;

посилення прихильності хворих до лікування туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу шляхом включення соціальних працівників до штатних розписів протитуберкульозних закладів для формування прихильності хворих до лікування туберкульозу (за необхідності).

VI. Посилення кадрового потенціалу та підвищення професійного рівня

За зазначеним напрямом необхідно виконати такі основні завдання:

забезпечення кваліфікованими кадрами закладів охорони здоров'я, які надають медичну допомогу хворим на туберкульоз, ВІЛ-інфікованим та хворим

на СНІД, а також представникам груп підвищеного ризику захворювання на туберкульоз та інфікування ВІЛ, шляхом включення до програм підготовки та підвищення кваліфікації лікарів первинної медичної допомоги питань щодо інфекційних захворювань (у тому числі туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу) і навчання з добровільного консультування та тестування на ВІЛ-інфекцію;

удосконалення та підвищення професійного рівня державних органів, розвиток потенціалу громадських об'єднань, закладів охорони здоров'я для сталого надання профілактичних послуг та інших послуг представникам груп підвищеного ризику захворювання на туберкульоз та інфікування ВІЛ, у тому числі з урахуванням гендерного підходу, шляхом-організації та проведення, у тому числі за кошти донорів, навчання працівників медичної, соціальної, молодіжної сфери, а також керівників закладів, установ та організацій, які надають соціально-медичні послуги, щодо актуальних питань забезпечення сталої відповіді на епідемії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу.

VII. Удосконалення порядку

здійснення епідеміологічного нагляду, моніторингу та оцінки заходів протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу

За зазначеним напрямом необхідно виконати такі основні завдання:

удосконалення та забезпечення подальшого розвитку системи здійснення епідеміологічного нагляду шляхом забезпечення:

повного переходу до електронної системи збору та проведення аналізу даних;

повноцінного впровадження інформаційної системи ведення єдиного електронного обліку заходів протидії туберкульозу;

організації та проведення навчальних занять з підготовки фахівців до роботи з інформаційними системами з питань протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу;

розроблення та впровадження технічних рішень щодо забезпечення сумісності інформаційних систем з питань протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу з метою обміну даними щодо поширення зазначених захворювань, випадків їх лікування;

забезпечення подальшого розвитку та вдосконалення системи збору та аналізу даних епідеміологічного нагляду та моніторингу і оцінки заходів протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу на загальнодержавному, регіональному рівні, а також на рівні закладу охорони здоров'я шляхом навчання фахівців з питань проведення аналізу даних з метою забезпечення планування та здійснення відповідних науково обґрунтованих заходів.

VIII. Удосконалення організаційного потенціалу

За зазначеним напрямом основним завданням є забезпечення розвитку та вдосконалення системи прогнозування потреб у медикаментах і закупівельних потужностях шляхом здійснення ефективного прогнозування необхідної

кількості протитуберкульозних, антиретровірусних препаратів та препаратів замісної підтримувальної терапії з урахуванням епідеміологічних показників та відповідно до реформи системи охорони здоров'я і системи державних закупівель.

IX. Очікувані результати

Реалізація Стратегії спрямована на досягнення таких результатів:

удосконалення державної політики протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу відповідно до засад громадського здоров'я та міжнародних стандартів;

удосконалення системи управління, підвищення ефективності на національному рівні координації заходів протидії туберкульозу і ВІЛ-інфекції/СНІДу;

зниження рівня залежності від зовнішнього фінансування для виконання програм протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу, ефективне використання наявних ресурсів;

стимулювання залучення коштів міжнародної технічної допомоги;

оптимізація надання послуг, зокрема шляхом розширення охоплення отримувачів послуг, забезпечення безперервності і координації допомоги, підвищення її якості;

відповідне і безперервне кадрове забезпечення;

удосконалення системи підготовки кадрів з питань протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу;

удосконалення системи моніторингу та оцінки, планування і реалізації політики, заснованої на фактичних даних;

зниження рівня стигматизації та дискримінації людей, які живуть з ВІЛ, осіб, хворих на туберкульоз, представників груп підвищеного ризику захворювання на туберкульоз та інфікування ВІЛ;

забезпечення активної участі у виконанні програм і заходів протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу громадських об'єднань, представників груп підвищеного ризику захворювання на туберкульоз та інфікування ВІЛ.

Реалізація Стратегії дасть змогу забезпечити досягнення цільових орієнтирів Комплексного плану дій щодо боротьби з туберкульозом в Європейському регіоні Всесвітньої організації охорони здоров'я на 2016-2021 роки, а саме:

зниження смертності від туберкульозу на 35 відсотків;

зниження рівня захворюваності на туберкульоз на 25 відсотків;

підвищення показника успішності лікування хворих на мультирезистентний туберкульоз до 75 відсотків;

мінімізація випадків дискримінації людей, які живуть з ВІЛ.

Х. Фінансове забезпечення реалізації Стратегії

Фінансове забезпечення реалізації Стратегії здійснюється за рахунок коштів, передбачених у державному та місцевих бюджетах на відповідний рік державним органам, установам та організаціям, відповідальним за виконання заходів, коштів міжнародної технічної допомоги та інших джерел, не заборонених законодавством.

Заступник голови – керівник апарату
облдержадміністрації

З.М. Бойко